ՕՐՈՒԱՆ ԳՐՔԵՐ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Վիեննական Հարց Մխիթարեան Մամուլը լոյս ընծայեց Հայ ծիսական երգերու կարգէն գրաւիչ տարազով օգտակար աշխատութիւն մը[1]։

Զայս հանրութեան ներկայացնելու համար ինքն իսկ աշխատասիրողը Հ. Մովսէս Վ. Սրապեան կը փութայ տեղեկացնել, որ իր մատենին պարունակած երգերը «պոլսական եղանակներ»ն են, զորս ինքն հաւաքեր ու դաշնակեր է, և թէ անոնցմէ «շատերը նմանուրիւն կամ նոյնուրիւն ունին Եկմալեանի և Կոմիտաս վարդապետի հրատարակուրեանց հետ և կը յայտնեն թէ միեւնոյն աղբիւրէ յառաջ եկած են»։

Ինչպէս յայտնի է՝ մեր Երաժշտական Մատենագրութիւնը այդ շարքէն ունի թէ՛ Հայ Արդի ձայնագրութեամբ և թէ Եւրոձայնանիշներով հրատարակուած պատարագի միաձայն և բազմաձայն եղանակներ։ Առհասարակ այդ ամենուն մէջ եթէ հիմնական մասը՝ ընկալեալ մայր — եղանակներու աղբիւրը քիչ թէ շատ նոյն կ'ընթանայ՝ բայց ներդաշնակութեան կամ բազմաձայնութեան տեսակէտն է որ կը զանազանուի ըստ արուեստագէտներու հոգեբանական ըմբռնողութեան, իւրաքանչիւրն ունենալով իր անհատական յատկութիւնը, իր ինքնուրոյն ճաշակը, զարգացման աստիճանը։ Այս պատճառաւ ալ մին կամ միւսը առաւել կամ նուազ գրաւիչ կը դառնայ ունկնդիրներուն։ Այս կարեւոր կէտիս մէջ ամենամեծ դեր և յաջողութիւն ունեցողը՝ բնագրական բառերուն կամ իմաստներուն երաժշտական յարաբերութիւնն է, անոնց ձայնական յաջող արտայայտութիւնը կամ՝ արտադրութիւնն է։

Սկզբնական շրջաններու մէջ եթէ միաձայնի դրութիւնը կը տիրէր թէ՛ Արեւմտեան և թէ Արեւելեան ժողովուրդներուն մէջ, բայց բազմաձայնի շրջանէն ալ գիտենք նոյն նախասիրութիւնը միաձայնի հանդէպ, զոր ընդհանրապէս արեւելեան ազգեր ունեցան. գէթ անոնցմէ ոմանք՝ մինչեւ ժամանակ մը։ Այս մասին Հայ երաժշտական պատմութիւնն ալ վերջին ժամանակներէն էջեր ունի։ Հանրածանօթ է Զիլլինկիրեանի ձայնագրած պատարագը և մինչեւ այսօր, ընդունելութեան արժանացած ու տարածուած ամենուրեք. բայց և ծանօթ են այն ընդդիմութեան դէպքերը՝ որ եղան երբեմն թէ Էջմիածին և թէ Պոլիս՝ Եկմալեանի և Կոմիտաս վարդապետի գործունէութեանց օրերէն։ Այնու հանդերձ մինչ Գերպ. Կիւրեղեանէ և Գերպ. Այտընեանէ միաժամանակ հրատարակուած պատարագներուն[2] վիճակուեցաւ համեմատաբար սահմանափակ ծառայութիւն մը մատուցանել որոշ շրջանակներու մէջ, սակայն հետագայ ժամանակով Եկմալեան պատարագը՝ թէեւ ապրեցաւ ի սկզբան լոկ արեւելահայութեան մօտ, բայց ժամանակի հոլովումի հետ մտայնութիւնները փոխուելով հետզհետէ ծաւալեցաւ նաեւ արտասահման՝ ուր որ հայ կազմակերպութիւն մը կար, հայ միջավայր մը, հայրենի տաճար մը գոյութիւն ունէր։

Սոյն համազգային ընդունելութեան գաղտնիքն ամէն բանէ աւելի կը կայանայ՝ արեւելեան երգերու մասին՝ հայ արուեստագէտին ունեցած բնախօսական հասկացողութեան ու զգացման մէջ, որոնցմով ան կը ներշնչուի բազմաձայնի վերածելու ատեն, բան մը՝ որ չէր կրնար ծածելու ատեն, բան մը՝ որ չէր կրնար ծածելու ատեն, բան մը՝ որ չէր կրնար ծ